

1

BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

RESUM

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears i es posa l'èmfasi tant en el valor mitjà dels indicadors de consum com en la distribució entre les llars, en funció dels recursos. Les principals aportacions d'aquest apartat respecte de les memòries anteriors són: a) l'ampliació de l'espai temporal, que en aquesta *Memòria* comprèn el període 1998-2003, b) la desagregació de l'indicador de despesa, amb la diferenciació entre la despesa en aliments i en la resta de béns i serveis no duradors, i 3) l'anàlisi de la sensibilitat dels resultats en les economies d'escala en el consum de les llars d'acord amb el nombre de membres.

Els resultats reforcen les conclusions de les memòries anteriors, car plantegen una situació general d'augment del nivell de benestar de les llars, el qual es troba per sobre de la mitjana de l'Estat. Aquesta tendència es fonamenta en un augment del nivell de consum mitjà, acompanyat per una reducció de les desigualtats relatives globals. Igualment, es detecta una certa tendència vers la reducció de la taxa de pobresa relativa. També és cert que el ritme de reducció s'ha alentit per comparació al conjunt espanyol. Els resultats són robusts en la utilització dels diferents indicadors.

1.1.

INTRODUCCIÓ

Des de la *Memòria del Ces* de l'any 2002 s'analitzen els trets bàsics del benestar econòmic, centrat en el nivell de consum i en la distribució entre la població. Al llarg de les memòries dels anys 2002, 2003 i 2004 s'ha aprofundit en diferents aspectes. Així, a més d'analitzar el nivell de consum mitjà de les llars balears respecte de la mitjana espanyola i de la resta de comunitats autònomes, s'ha posat èmfasi en les causes de la dissemblança en els valors de les llars balears per comparació a la resta. Entre aquests factors s'han destacat les diferències en la grandària de les llars i en el nombre d'ocupats com a factors explicatius. La mateixa línia s'ha seguit pel que fa al nivell de desigualtat en les rendes i, a més de l'anàlisi de les possibles diferències en el nivell de despesa, també s'hi ha incorporat l'indicador de les desigualtats en la despesa en habitatge. Igualment, s'ha contrastat la sensibilitat dels resultats a l'efecte de la inflació. Finalment, en les memòries dels anys 2002 i 2003 s'ha analitzat el perfil sociodemogràfic de les llars amb més i menys recursos, pel que fa tant als indicadors de desigualtat generals com al percentatge de llars classificables com a pobres.

Els principals fets de les memòries anteriors eren l'augment del benestar econòmic, substantivat en un augment del nivell de consum mitjà, i la reducció de les desigualtats relatives. La mateixa tendència de millora era extensible al percentatge de llars per sota del nivell de pobresa relativa.

L'actual informe de la *Memòria* del 2005 pretén avançar en el coneixement del benestar econòmic i de la distribució de la renda de les llars balears en diversos aspectes. En primer lloc, atès que el nivell de benestar que aporten els diferents béns és dissemblant dependent-ne del caràcter de necessari o de luxe, una primera aportació del treball consisteix a desagregar el nivell de consum total en béns i serveis no duradors entre la despesa en aliments i en la resta de no duradors. A l'igual de memòries anteriors, els valors obtinguts per a les Balears es comparen amb els de la resta de comunitats autònomes i Espanya, i també per a les Balears i Espanya al llarg del període disponible.

Una segona aportació de la present *Memòria* del 2005 rau en el fet que es presenten els resultats de desigualtat de rendes per a diferents indicadors, de manera que es pot examinar la sensibilitat dels resultats d'acord amb la diferent aversió a la desigualtat implícita en els indicadors presentats.

La tercera aportació se centra en la importància de la grandària de les llars. Com s'ha comentat abans, un fet obser-

vat en memòries anteriors és el menor nombre de membres de les llars balears per comparació a la mitjana espanyola. En aquest context de dissemblança, els resultats dels coeficients de desigualtat es podrien veure condicionats per les economies d'escala assignades al consum de les llars. Per això, en la *Memòria* d'enguany es discuteix la sensibilitat dels resultats quan se suposen diferents economies d'escala en la despesa de les llars segons el nombre de membres.

Finalment, el període d'anàlisi, que en les memòries anteriors incloïa els anys compresos entre el 1998 i el 2001, s'ha ampliat, d'una tal manera que en la present *Memòria* s'analitza el període 1998-2003.

La base de dades i la metodologia adoptades són les mateixes que en les memòries anteriors. Així, la base de dades utilitzada és l'enquesta contínua de pressuposts familiars (en endavant, ECPF). Aquesta és una enquesta trimestral, representativa de la població espanyola, que prepara l'INE amb l'objectiu de calcular els pesos dels diferents béns i serveis de consum en el pressupost de les famílies, els quals són posteriorment emprats per calcular l'índex de preus de consum (IPC).² En línia amb la metodologia adoptada en les memòries prèvies, la unitat d'anàlisi és la llar i no els individus, de manera que s'obvien les decisions intrafamiliars.³ Quant a la unitat de recursos utilitzada, s'ha optat per la despesa, en

2. Un tema recurrent en l'ús d'enquestes és la grandària de la mostra. En el cas de l'ECPF, la mostra és representativa en un àmbit autonòmic i, a més, l'INE ofereix una mostra més que proporcional de les comunitats autònomes uniprovincials. D'altra banda, la mostra es veu ampliada per la conjunció del caràcter trimestral de l'enquesta i per l'ús d'un període de referència anual en l'estudi.

3. Cal dir que la utilització d'informació de llars privades implica deixar de banda les persones institucionalitzades (llars de gent gran, individus empresonats, etc.). De la mateixa manera, una part dels individus de major edat passen a viure amb els fills si no tenen prou recursos. Tots aquest casos suggereixen que els valors de desigualtat i de pobresa obtinguts constitueixen llindars mínims.

comptes dels ingressos, ja que la primera ofereix un major grau de representativitat respecte de les dades de la comptabilitat nacional⁴ i reflecteix una millor aproximació a la renda a mitjà termini de les llars.⁵ Dins les diferents partides de despesa de la llar, s'ha optat per tenir en compte només la despesa en béns no duradors, que inclou la despesa en aliments i en la resta de no duradors, però se n'exclou la despesa en béns duradors.⁶ Tots els valors de despesa presentats corresponen a la despesa mesurada en termes reals. D'altra banda, atès que com major és el nombre de membres major és el valor de la variable de consum de les llars, aleshores s'ha neutralitzat aquest efecte comparant les llars en termes d'equivalent adult per llar.⁷ Cal dir que la utilització de l'indicador de consum ve determinada per l'objectiu d'aquest apartat: el benestar econòmic. És evident que la dimensió de les desigualtats no es resumeix únicament en el consum, sinó també en altres aspectes, com ara les desigualtats en el nivell

de salut dels individus, de manera que existeix un vincle entre la renda disponible i l'esperança de vida,⁸ d'una banda, i les desigualtats econòmiques i les de salut,⁹ de l'altra.¹⁰

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat en quatre seccions. En la segona secció es planteja quin és el nivell de consum mitjà de les llars de les diferents comunitats autònomes i també es veuen alguns dels factors principals que poden explicar la diferència observada en el consum mitjà de les llars balears respecte de la resta de comunitats autònomes. En la tercera secció es mostra quina és la distribució relativa de rendes, mentre que en la quarta secció, dedicada a la pobresa, es tracta la qüestió del percentatge de llars que es troben per sota del llindar de suficiència relativa establert.¹¹ L'apartat finalitza amb una secció de conclusions.

4. Vegeu: Pou, L. i Alegre, J. (2006), «La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares: una propuesta metodológica para la explotación de la información de ingresos y gasto», *Revista de Estadística Española* (propera publicació).

5. Vegeu: Slesnick, D. T. (2001), *Consumption and Social Welfare. Living standards and their distribution in the United States*, Cambridge University Press, Cambridge (Regne Unit).

6. L'exclusió dels béns duradors es fonamenta en la infreqüència de compra, que provoca que les llars que compren béns duradors presentin una despesa total molt superior a la resta de llars. Una solució seria computar els serveis generats pel consum de l'estoc de duradors (Slesnick, 2001). Malauradament, l'ECPF no ofereix informació de l'estoc de duradors, motiu pel qual en aquest treball —en línia amb la major part de la literatura— només s'ha tingut en compte la despesa en el total de no duradors.

7. El consum equivalent d'una llar es calcula dividint-ne el consum pel nombre de membres segons l'escala de l'OCDE, fet que suposa que el primer adult computa una unitat, la resta d'adults (majors de catorze anys) en computen 0,7 i els menors de catorze anys, 0,5.

8. Vegeu: Deaton, A. (2003), «Health, Inequality, and Economic Development», *Journal of Economic Literature*, 41 (1), p. 113-158.

9. Vegeu: Macinko, T. A.; Shi, L.; Starfield, B., i Wulu jr., T. T. (2003), «Income inequality and health: a critical review of the literature», *Medical Care Research Review*, 60 (4), p. 407-452.

10. Vegeu: Regidor, E. et al. (2006), «Decreasing socioeconomic inequalities and increasing health inequalities in Spain: a case study», *American Journal of Public Health*, 96 (1), p. 102-108.

11. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa s'ha seguit l'Informe de síntesi 2002 de la Comissió Europea.

QUADRE III-1. DESPESA PRIVADA MITJANA PER CA I CAPACITAT PER ESTALVIAR (2002-2003)

	Despesa equivalent per llar en aliments i resta de no duradors (1)	Despesa equivalent per llar en aliments (2)	Despesa equivalent per llar en la resta de no duradors (3)	% llars amb capacitat d'estalviar (4)
Andalusia	89,84	94,44	87,67	3,5
Aragó	109,38	107,41	112,33	44,7
Astúries	100,00	100,00	101,70	45,4
Illes Balears	109,38	98,15	117,81	41,0
Illes Canàries	89,06	88,89	90,41	22,0
Cantàbria	110,94	103,70	116,44	39,1
Castella i Lleó	93,75	100,00	89,04	49,6
Castella-la Manxa	85,16	88,89	82,19	39,6
Catalunya	108,59	105,56	110,96	44,5
País Valencià	95,31	98,15	94,52	43,9
Extremadura	81,25	88,89	76,71	32,8
Galícia	98,44	105,56	94,52	26,5
Madrid	117,97	107,41	127,40	24,7
Múrcia	95,31	101,85	90,41	35,0
Navarra	109,38	103,70	115,07	40,3
País Basc	112,50	114,81	112,33	43,9
La Rioja	101,56	98,15	104,11	51,4
Ceuta i Melilla	91,41	96,30	87,67	46,5
Espanya	100,00	100,00	100,00	38,5

Font: Elaboració pròpia del CES-IBAE a partir de l'INE.

1.2.

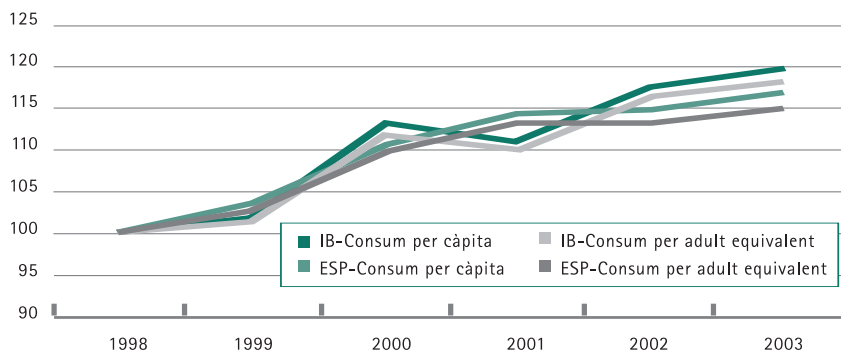
EL NIVELL DE CONSUM PRIVAT

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell de consum equivalent mitjà per llar per al nou període que s'examina en aquesta *Memòria*: els anys 2002-2003. (Vegeu el quadre III-1.)

La primera columna del quadre mostra els valors per comunitats autònomes i a Espanya. Quant al consum mitjà per al

total de béns i serveis no duradors, les dades de l'ECPF indiquen que les llars balears consumeixen un 9,3% més que la mitjana nacional, que pren un valor 100 de referència. Aquest valor per sobre de la mitjana planteja que les distàncies relatives entre el consum de les llars balears i el de la resta de llars espanyoles s'han mantingut força estables en el temps, atès que per al període 1998-2001 les diferències eren del 9,9%. (Vegeu el gràfic III-1.)

Gràfic III-1
**Creixement de la despesa en termes reals
(base 100 l'any 1998)**

Font: Elaboració pròpia.

Un segon element remarcable és la qüestió de si el major consum en el total de béns i serveis no duradors de les Illes balears se centra en els béns més bàsics (els aliments) o si s'explica per un major consum en béns d'elasticitat de renda superior a la unitat (resta de no duradors). (Vegeu el quadre III-1.)

Tal com s'observa quan es comparen els valors de la columna 1 del quadre III-1 —corresponents al total de no duradors— amb els de la desagregació —columnes 2 i 3—, els resultats són els esperats: en els territoris amb un consum del total de no duradors superior a la mitjana, la despesa que realment marca diferències no és la despesa en aliments, sinó la pròpia en la resta de no duradors. De fet, les diferències entre les comunitats autònomes amb un consum major (Madrid) i menor (Extremadura) és de 18,52 punts per als aliments i de 40,69 punts per a la resta de no duradors. Les dades de les Illes balears estan en aquesta línia, ja que la despesa en

aliments és fins i tot per davall de la mitjana estatal (98,15), mentre que per a la resta de no duradors n'és un 17% per sobre.

Des d'una perspectiva intertemporal (és a dir, present *versus* futur), l'anàlisi del nivell de benestar, a banda del nivell de consum assolit en un moment del temps, necessita saber també l'esforç financer que ha comportat. En aquest sentit, cal fer notar que un nivell de consum semblant és pot aconseguir amb nivells d'estalvi diferents: per a un mateix nivell de consum, com major és la capacitat d'estalvi, millors són les perspectives de consum futur. Sobre aquesta qüestió, la columna 4 del quadre III-1 mostra que el percentatge de llars balears que estan en condicions d'estalviar és del 41,0%, mentre que la mitjana espanyola és del 38,5%. En aquest sentit, les dades de la majoria de comunitats autònomes amb nivells de consum alts mostren una capacitat d'estalvi major i les Illes balears no en constitueixen una excepció.

QUADRE III-2. LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES AMB L'ÍNDEX DE GINI PER CA (2002-2003)

	Consum per adult equivalent (1)	Consum per càpita (2)	Consum sense deflactor pel nre de membres (3)	Despesa en habitatge per adult equivalent (4)
Andalusia	0,283	0,290	0,336	0,344
Aragó	0,266	0,275	0,322	0,335
Astúries	0,243	0,246	0,305	0,309
Illes Balears	0,273	0,289	0,314	0,272
Illes Canàries	0,307	0,318	0,347	0,297
Cantàbria	0,279	0,290	0,339	0,342
Castella i Lleó	0,291	0,297	0,355	0,326
Castella-la Manxa	0,277	0,283	0,339	0,300
Catalunya	0,254	0,265	0,304	0,309
País Valencià	0,259	0,270	0,313	0,306
Extremadura	0,270	0,279	0,330	0,338
Galícia	0,269	0,280	0,328	0,346
Madrid	0,279	0,293	0,316	0,341
Múrcia	0,245	0,258	0,296	0,327
Navarra	0,236	0,248	0,296	0,262
País Basc	0,223	0,238	0,269	0,286
La Rioja	0,252	0,265	0,302	0,314
Ceuta i Melilla	0,329	0,343	0,358	0,340
Espanya	0,274	0,284	0,324	0,348

Font: Elaboració pròpia del CES-IBAE a partir de l'INE. La variable de consum correspon a la suma de la despesa en aliments i la resta de no duradors.

1.3.

DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

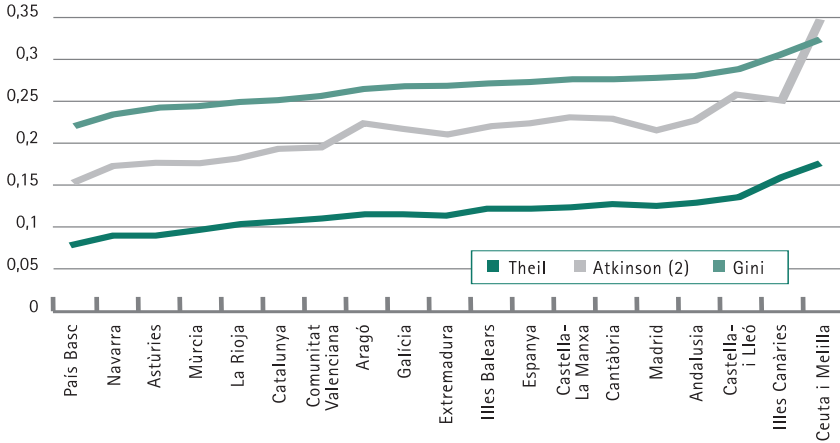
L'indicador de referència que s'utilitza per analitzar la desigualtat relativa de les rendes és l'índex de Gini.¹² (Vegeu el quadre III-2.)

Seguint la *Memòria* del 2004, les variables objecte d'estudi són dues: la despesa en el total de no duradors i un indicador de la despesa en habitatge.¹³ Tot i que no totes les llars disposen d'habitatges en propietat, sinó que n'hi ha que en lloguen, la teoria econòmica planteja que, sense res-

12. L'índex de Gini pren valors entre el zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària: és a dir, que, per exemple, el 10% de població amb menys recursos tingués el 10% del consum equivalent total. El valor unitari ens indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa, i a la inversa.

13. El valor de la despesa en habitatge s'obté d'un càlcul doble depenent d'acord amb el règim de propietat dels habitatges. En el cas de les llars que viuen en règim de lloguer, el valor correspon als pagaments que es fan en termes de lloguer, que es recullen en l'ECPF. En el cas de les llars amb l'habitatge en règim de propietat, en l'ECPF es demana a les llars que valorin quant s'hauria de pagar pels seus habitatges en cas que es llogassin. És el que es coneix com a valor imputat de l'habitatge. Per a una aplicació, vegeu el treball: Kurz, C. i Hoffmann, J. (2004), «A rental-equivalence index for owner-occupied housing in West Germany 1985 to 1998», *Discussion Paper*, núm. 08/2004, Deutsche Bundesbank.

Gràfic III-2
La distribució de rendes per CA segons diferents indicadors de desigualtat (2002-2003)

Font: Elaboració pròpia.

triccions financeres ni distorsions en el mercat de l'habitatge per polítiques públiques que afavoreixen una de les dues opcions (posseir en propietat *versus* llogar), els individus haurien d'estar indiferents entre ambdues opcions.¹⁴ L'interès d'analitzar la despesa en habitatge rau en el vessant d'indicador de la renda a mitjà termini de les llars, fet que el presenta com a complementari de l'anàlisi del consum.

El quadre III-2 mostra els valors de desigualtat per al bienni 2002-2003. La primera columna presenta els valors per comunitats autònomes quan s'utilitza el coeficient de Gini per al consum en el total de no duradors, de manera que es neutralitzen les economies d'escala en el consum a partir de l'escala de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic. (Vegeu la

nota al peu de pàgina núm. 5.) En línia amb les anteriors memòries, un primer element estructural és el menor nivell de desigualtat relativa que presenten les llars balears de l'ECPF per comparació al conjunt espanyol, tot i que amb valors molt propers. D'altra banda, se segueix observant una correlació negativa entre el consum mitjà i el valor de desigualtat relativa.

Tot i que per limitacions d'espai no s'ha esmentat en la introducció, és evident que els valors de desigualtat depenen de la importància que es doni a la distribució de la variable utilitzada. Hi ha societats que són més adverses a la desigualtat que d'altres, fet que es tradueix, en la literatura econòmica, en un ventall ampli d'indicadors de desigualtat que pretenen recollir aquestes sensibilitats. En les diferents memòries s'ha optat per l'índex de Gini,

14. Vegeu: Dipasquale, D. i Wheaton, W. C. (1996), *Urban Economics and Real State Markets*, Prentice Hall, New Jersey.

senzillament perquè és el més popular. Per analitzar la sensibilitat del resultat d'imposar diferents pesos a l'acumulació dels recursos per als segments de població amb més i menys recursos, en el gràfic 2 es mostren, a més dels valors amb l'índex de Gini, els corresponents a l'índex de Theil i al d'Atkinson; aquest darrer, amb un paràmetre d'aversion a la desigualtat que és igual a dos. Com es palesa en el gràfic 2, la jerarquia entre comunitats autònomes amb l'índex de Gini és robusta en la utilització dels altres indicadors. (Vegeu el gràfic III-2.)

D'altra banda, tal com s'ha esmentat en la secció introductòria, atesa l'estructura dissemblant de les llars balears respecte de la mitjana estatal en termes del nombre de membres, resulta oportú contrastar si els valors de desigualtat amb l'índex de Gini són sensibles a altres supòsits d'economies d'escala en el consum. Per aquest motiu, en el quadre 2 s'ha deflactat el consum sota tres hipòtesis diferents: a) hi ha economies d'escala, de manera que el segon adult i la resta computen només un 70% respecte del primer adult, i els menors de catorze anys computen un 50% del primer adult (despesa per adult equivalent); b) no hi ha economies d'escala i, per tant, tots els individus computen igual (despesa per càpita), i c) no es té en compte el nombre de membres (despesa sense deflactar pel nombre de membres). La comparança de les columnes 1 a 3 suggereix, novament, que els valors obtinguts són força estables i mantenen la jerarquia relativa entre comunitats autònomes, amb independència de la composició de la llar. En qualsevol cas, és interessant que les desigualtats augmenten en la immen-

sa majoria de comunitats autònomes a mesura que es redueix la importància de la grandària de les llars.

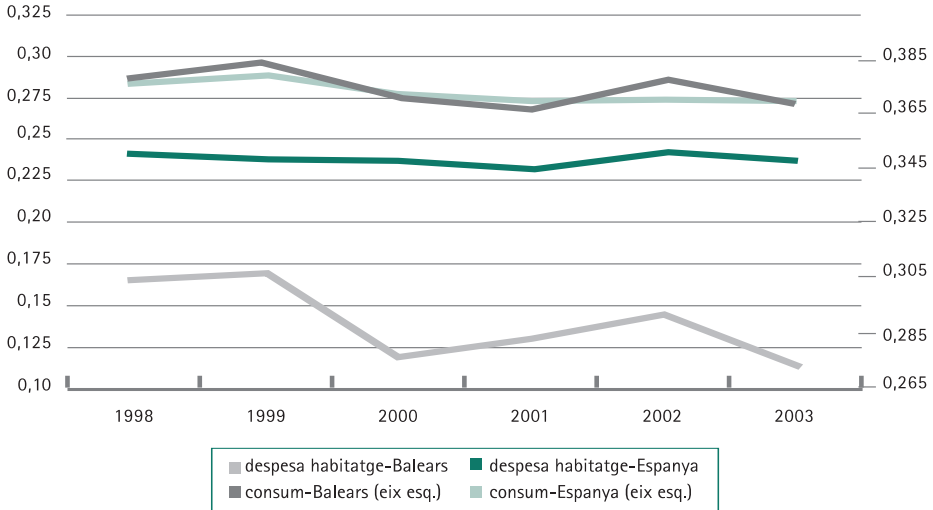
Quant a la distribució de rendes basada en la despesa de les llars en habitatge (columna 4 del quadre 2), sobresurten dues conclusions. En primer lloc, tal com era esperable per la insuficient eficiència dels mercats de capitals i immobiliaris, l'índex de Gini obtingut per a totes les comunitats autònomes és superior quan s'utilitza la despesa en habitatge que quan es tracta de l'indicador de consum. En aquest sentit, cal dir que les llars en lloguer es concentren majoritàriament en els estrats amb menys recursos i, per tant, l'opció de lloguer sol implicar un nivell d'habitatge inferior al desitjable, atès el nivell de recursos d'aquestes llars. En segon lloc, el valor de desigualtat obtingut a partir de la despesa en habitatge és substancialment inferior per a les llars balears de l'ECPF que per a la mitjana nacional. Així, l'índex de desigualtat de les llars balears és del 0,272, enfront del valor del 0,348 de la mitjana nacional.

Finalment, un element interessant és l'evolució anual dels indicadors de desigualtat per al conjunt del període disponible (1998-2003), la qual es presenta en el gràfic III-3.

En aquest gràfic es mostren els valors de desigualtat relativa obtinguts amb l'índex de Gini per a les variables de consum i de despesa en habitatge, ambdues mesurades en termes d'equivalent adult. A banda d'una menor desigualtat de rendes de les llars balears respecte del conjunt espanyol en gairebé tots els anys i les variables (especialment, per a l'habitatge), es pot destacar que existeix un cert patró —feble per al consum

Gràfic III-3

Evolució de l'índex de Gini amb les variables de consum i despesa en habitatge a Balears i Espanya (1998-2003)

Font: Elaboració pròpia.

i més robust per a l'habitatge— de reducció en el temps de les desigualtats entre les llars balears.¹⁵ La mateixa tendència també és esmentable per al conjunt espanyol.

1.4.

LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS

Quant a l'anàlisi de la pobresa amb les dades de despesa per equivalent adult de l'ECPF, s'ha adoptat una perspectiva de

pobresa que té en compte el fet que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobre. Així, l'enfocament de pobresa adoptat és de pobresa relativa, la qual engloba la pobresa absoluta. Atès que el criteri per determinar el llindar de la pobresa sempre és arbitrari, s'ha seguit l'estàndard que es proposa en aquests tipus de treballs.¹⁶ D'aquesta manera, en línia amb les memòries anteriors, s'han considerat llars pobres les que presenten un consum equivalent inferior al 50% de la mediana de les llars del territori de residència.¹⁷ (Vegeu el quadre III-3.)

15. Cal dir que el patró general detectat per als països europeus en la dècada dels noranta és d'un augment de les desigualtats.

16. Vegeu: Cantó, O.; Del Río, C., i Gradín, C. (2000), «La situación de los estudios de desigualdad y pobreza en España», *Cuadernos de Gobierno y Administración*, 2, p. 25-94.

17. Notau que la utilització de la mediana en comptes de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució dels recursos en favor de la població pobre.

QUADRE III-3. PERCENTATGE DE LLARS PER SOTA DEL LLINDAR DE POBRESA RELATIVA PER CA I RENDA BRUTA DISPONIBLE (2002-2003)

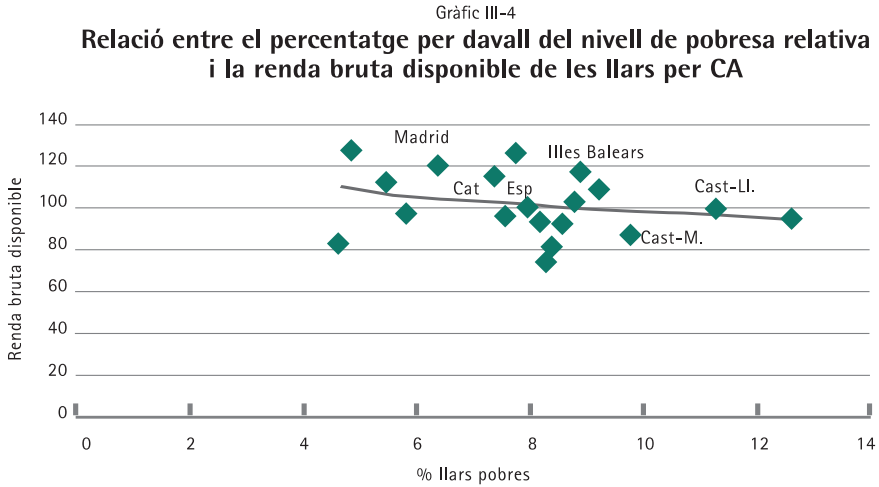
	Renda bruta disponible de les llars*	% llars pobres
Andalusia	8,4	79,9
Aragó	9,2	109,1
Astúries	5,8	96,2
Illes Balears	9,0	114,0
Illes Canàries	8,2	92,2
Cantàbria	8,8	102,0
Castella i Lleó	11,3	98,8
Castella-la Manxa	9,9	84,8
Catalunya	7,4	114,2
País Valencià	7,6	94,7
Extremadura	8,3	75,2
Galícia	8,6	87,1
Madrid	6,4	120,4
Múrcia	4,7	83,4
Navarra	7,8	124,1
País Basc	4,9	125,0
La Rioja	5,5	111,6
Ceuta i Melilla	12,6	94,3
Espanya	8,0	100,0

Nota: (*) a les dades de la renda bruta disponible de les llars corresponen a la comptabilitat regional de l'any 2003.
 Font: Elaboració pròpia del CES-IBAE a partir de l'INE.

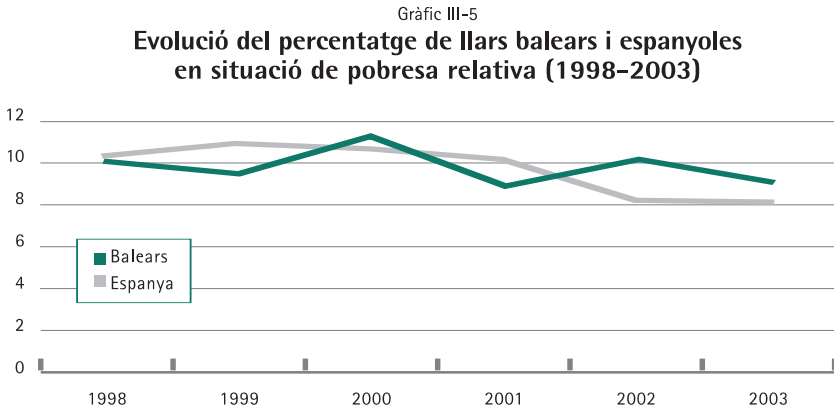
El quadre III-3 presenta el percentatge de llars que es troben per sota del llindar de pobresa relativa a cada comunitat autònoma segons l'ECPF, i també la renda bruta de les llars; aquesta darrera, normalitzada en un valor 100 a partir de la mitjana espanyola. Del quadre III-3 es destaca, per primera vegada des de la *Memòria* del 2002, un major percentatge de població per sota del llindar de pobresa a les Balears que a la mitjana espanyola. Així, mentre que el tram de llars pobres se situa en el 9,0% a les Balears, el valor es del

8,0% per al conjunt espanyol. D'altra banda, el gràfic III-4 il·lustra l'existència d'una certa correlació negativa entre el percentatge de llars pobres i la renda bruta disponible de les llars per al conjunt de comunitats autònomes. D'acord amb la tendència esmentada, s'esperaria que el percentatge de llars balears pobres se situés per davall de la mitjana nacional. (Vegeu el gràfic III-4.)

Quant a l'evolució en el temps del tram de llars en situació de pobresa relativa, el gràfic III-5 mostra que, globalment, en el

Font: Elaboració pròpia.

Font: Elaboració pròpia.

període 1998-2003 el percentatge de llars pobres s'ha reduït tant a les Balears com al conjunt espanyol. En efecte, el gràfic III-5 assenyala una certa tendència vers la reducció del tram de llars pobres a les Balears, que deu haver passat del 10,0% l'any 1998 al 9,0% l'any 2003. Per al conjunt espanyol els valors deuen haver passat del 10,1% al 8,0% en els mateixos

anys. Així, doncs, les dades de l'ECPF indiquen que el major percentatge de llars pobres a les Balears que al conjunt espanyol en el bienni 2002-2003 s'insereix en un context de reducció general de caiguda de la taxa de pobresa relativa i s'explica per una major reducció per al conjunt espanyol durant el global del període 1998-2003.